

اسرائیل و بحران گرجستان

معاونت پژوهشی

مناطق که کارشناسان اسرائیلی در حال آموزش نیروهای گرجی بودند از آماج حملات روسیه مصون نماندند.

گزارش حاضر جهت تبیین جایگاه و نگرش اسرائیل به این بحران می‌باشد. لذا ابتدا به صورت مختصر به تاریخ روابط و ماجرای درگیری روسیه و گرجستان پرداخته و سپس نقش، منافع و مواضع اسرائیل را در این بحران مورد بررسی قرار می‌دهیم.

الف) ماجرای درگیری روسیه و گرجستان
منطقه اوستیا در طول تاریخ به ویژه در یک صد سال گذشته فراز و نشیب‌های متعددی را پشت سر گذاشته است. اما ویژگی مشترکی که تاکنون در مورد منطقه قفقاز صدق می‌کند اهمیت استراتژیک آن در طول تاریخ و وابستگی تاریخی این منطقه به یک

در حالیکه جهان رویداد و اخبار مربوط به شروع المپیک را در دهه اول آگوست دنبال می‌کرد، وقایع دیگری رخ داد که اخبار المپیک را تحت‌الشعاع خود قرار داد. ابتدا خبر حمله گرجستان به اوستیای جنوبی و سپس حمله برق‌آسای روسیه و شکست گرجستان در صدر اخبار رسانه‌ها قرار گرفت. از آنجا که دولت غرب‌گرای گرجستان، از متحدان مهم آمریکا در منطقه بوده و گرجستان نیز تمایل فراوانی برای پیوستن به ناتو از خود نشان داده است، همگان به گمانه‌زنی در مورد رو در رویی روسیه و آمریکا (ناتو) و در نتیجه آغاز دور جدیدی از جنگ سرد پرداختند. در این میان، به سرعت پای اسرائیل نیز که از مدت‌ها قبل به فروش تسلیحات و آموزش نظامیان گرجستانی می‌پرداخت، به این مهلکه باز شد و حتی برخی

رئیس‌جمهور متمایل به غرب و ناتوگرای دولت گرجستان - هدفش را بازگرداندن مناطق جدایی‌طلب اوستیای جنوبی، آبخازی و آجاریا به گرجستان اعلام کرد. در سال ۲۰۰۶ پس از یک همه‌پرسی در اوستیای جنوبی برای استقلال، مردم این منطقه ادوارد کوکویتسه، قهرمان اسبق کشتی، را به عنوان رئیس‌جمهور خود برگزیدند. بعد از آن نیز تنش‌هایی در روابط ۲ کشور روسیه و گرجستان پیش آمد. در مارس ۲۰۰۸ پس از حمایت غرب از استقلال کوزوو، منطقه اوستیای جنوبی نیز از سایر کشورهای جهان خواست تا استقلالش را از گرجستان به رسمیت بشناسند. مدتی بعد یعنی در آوریل ۲۰۰۸ گرجستان پیشنهاد سهیم شدن در قدرت را به اوستیا مطرح کرد که مورد پذیرش مقامات اوستیایی قرار نگرفت. روسیه نیز از گرجستان خواست تا تحرکات نظامی خود را در این منطقه محدود سازد و به از سرگیری مذاکرات بپردازد. تا اینکه در نهایت، گرجستان اقدام به انجام حملات گسترده‌ای به منطقه اوستیای جنوبی نمود.

در شب ۸ آگوست ۲۰۰۸، ارتش گرجستان با عبور از مرزهای اوستیای جنوبی به پایتخت آن، شهر «تسخین والی»، حمله برد اما با وجود حملات شدید به این شهر، نتوانست

قدرت خارجی و در نتیجه تشدید رقابتها بین قدرت‌های منطقه و فرمانطقه‌ای است.

منطقه اوستیای جنوبی با حدود ۳۹۰۰ کیلومتر مربع مساحت و ۷۰ هزار نفر جمعیت در شمال گرجستان در امتداد اوستیای شمالی - جمهوری خودمختار فدراسیون روسیه - قرار دارد. اوستیای جنوبی قبل از فروپاشی شوروی دارای خودمختاری نسبی در ترکیب گرجستان بود. اما پس از استقلال گرجستان در سال ۱۹۹۱، ازویاد گامساخوردیا اولین رئیس‌جمهور گرجستان، خودمختاری این منطقه را کاهش داد. همین امر شروع مناقشه این منطقه با دولت گرجستان بود زیرا مقامات اوستیای جنوبی این تصمیم را نپذیرفتند و به مقاومت پرداختند. تا اینکه در سال ۱۹۹۲ گرجستان کنترل این منطقه را از دست داد. با ادامه تنش در این منطقه در سال ۱۹۹۴، ادوارد شوارد نادزه، رئیس‌جمهور وقت گرجستان، با عقد پیمان داگومیس با روسیه به جنگ داخلی پایان داد و نیروی حافظ صلحی مرکب از سه گروه روسی، گرجی و اوستیایی جهت حفظ صلح تحت رهبری گروه روسی تشکیل شد. در سال ۲۰۰۳، پس از وقوع انقلاب مخملین در گرجستان و در نتیجه برکناری شوارد نادزه از قدرت، جانشین وی میخائیل ساکاشویلی -

بسیاری برای اسرائیل برخوردار است. اسرائیل با این توجیه که هرگونه بی‌ثباتی و بحران در قفقاز می‌تواند با سرایت به منطقه خاورمیانه تأثیرات مهمی بر جای گذاشته و احتمالاً اسرائیل را با مخاطره روبه‌رو سازد به تعقیب منافع خویش در این منطقه می‌پردازد. لذا مقامات اسرائیلی فعالانه در جهت ایجاد روابط نزدیک با این کشورها گام برداشته و حتی با کشور مسلمان منطقه قفقاز یعنی آذربایجان ارتباط نزدیکی را پایه‌ریزی کرده‌اند. (۲) این روابط نزدیک سیاسی، اقتصادی و حتی نظامی با گرجستان نیز پیگیری شده است.

۱) روابط دیپلماتیک اسرائیل و گرجستان

پس از فروپاشی شوروی و تقسیم این امپراتوری بین کشورهای مشترک‌المنافع، کشور گرجستان نیز به برقراری روابط با دیگر کشورها از جمله اسرائیل روی آورد و در تاریخ یک ژوئن ۱۹۹۲ روابط دیپلماتیک این دو آغاز شد. تاکنون گرجستان ۲ سفیر به نامهای رزوا گاچیلادزه (از سال ۱۹۹۸ تا سال ۲۰۰۴) و سپس لاشا ژوانیا (از ۲۰۰۴ تاکنون) را به اسرائیل اعزام داشته است. سفرای اسرائیل در گرجستان نیز عبارت بوده‌اند از: باروخ بن نریا تا سال ۱۹۹۶، لیلی هاهامی تا سال ۱۹۹۸، ایهو ایتام تا ۲۰۰۱، ریواک کوهن تا ۲۰۰۵ و

کنترل کامل این شهر و دیگر بخشهای اوستیای جنوبی را به دست گیرد. از طرف دیگر، روسیه نیز با استفاده از نیروهای مکانیزه و تسلیحات سنگین با پشتیبانی نیروی هوایی به نیروهای گرجستانی در اوستیای جنوبی حمله و بر عدم الحاق این منطقه به خاک گرجستان تأکید کرد. روسیه طی ۴۸ ساعت موفق به دفع و سرکوب واحدهای اصلی ارتش گرجستان شد و تا ۱۰ آگوست موقعیت خود را در اوستیای جنوبی مستحکم ساخت. روز بعد نیروهای روسی حمله خود را از دو محور - از جنوب اوستیای جنوبی به شهر گوری گرجستان و از طرف آبخازی - گسترش دادند. این یورش موجب قطع راه ارتباطی بین تفلیس پایتخت گرجستان و بنادر این کشور شد. روسها همچنین مقر نیروی هوایی گرجستان را در مارینولی و وازیانی بمباران کردند و رادارهای فرودگاه بین‌المللی تفلیس را از کار انداختند. این حملات، نیروهای روسی را تا ۴۰ مایلی تفلیس رساند و ارتباط این شهر و امکان ارسال کمک و بازسازی نیروهای گرجستانی را با مشکل مواجه کرد. (۱)

ب) پیشینه روابط اسرائیل - گرجستان

منطقه آسیای میانه و قفقاز در کنار منطقه بسیار حساس خاورمیانه، از اهمیت

خارجه اسرائیل و گرجستان متمرکز بوده است. (۵)

۲) روابط نظامی اسرائیل و گرجستان

اسرائیل از سال ۲۰۰۰ میلادی روابط نظامی و فروش تسلیحات به گرجستان را پس از مهاجرت برخی شهروندان یهودی گرجستان به اسرائیل و موفقیت آنها در امر تجارت آغاز کرد. داویت کزراش، وزیر دفاع یهودی گرجستان، که به خوبی زبان عبری را صحبت می‌کند، در بهبود همکاری نظامی اسرائیل-گرجستان دخالت فراوانی داشته است. برخی منابع اعلام کرده‌اند که عقد قراردادهای نظامی گرجستان با اسرائیل، در مقایسه با کشورهای اروپای شرقی به سرعت انجام شد که عمدتاً به دلیل دخالت وزیر دفاع گرجستان بود. (۶)

روابط نظامی اسرائیل و گرجستان به ۲ حوزه فروش تسلیحات نظامی و آموزش نیروهای نظامی-امنیتی و کماندوهای گرجستانی توسط افسران بازنشسته ارتش اسرائیل تقسیم می‌شود.

مقامات دیگری نیز در معاملات نظامی بین این ۲ دخیل بوده‌اند که از آن جمله می‌توان به رونی میلو شهردار سابق تل‌آویو و برادرش شلومو، مدیر کل اسبق شرکت صنایع

شابتای تسور تاکنون. (۳) تاکنون مذاکرات سیاسی دو یا چندجانبه متعددی میان اسرائیل و گرجستان در سطوح مقامات رسمی، پارلمانی و گروه‌های دوستی صورت گرفته است. همکاری‌هایی نیز در سطوح مختلف فرهنگی، رسانه‌ای و گردشگری صورت گرفته و وزارت خارجه اسرائیل با همکاری مرکز همکاریهای بین‌المللی ماشاو (Mashav) به آموزش متخصصین گرجستانی در برخی رشته‌ها پرداخته است. (۴)

همچنین در طی این دوره مقامات اسرائیل و گرجستان بازدیدهای متعددی از طرف مقابل داشته‌اند. رئیس‌جمهور گرجستان تاکنون ۷ بار از اسرائیل دیدن کرده است که آخرین آن به مناسبت شرکت در مراسم شصتمین سالگرد اعلام موجودیت این رژیم صورت گرفت. علاوه بر رئیس‌جمهور، چندین سفر در سطح وزارت امور خارجه نیز به اسرائیل انجام شده است. طرف اسرائیلی نیز تاکنون یکبار در سطح رئیس‌جمهور، یکبار در سطح نخست‌وزیر و یکبار نیز در سطح معاون نخست‌وزیر به گرجستان سفر داشته است. مهمترین چارچوب مذاکرات ۲ طرف که به امضای ۱۸ سند همکاری انجامیده است عمدتاً بر ارتقاء سرمایه‌گذاری، توافقنامه‌های حمل و نقل هوایی و ایجاد گروه مشاور در وزارت

تیمور باکو باشویلی وزیر یهودی دولت گرجستان معتقد است که اسرائیل بزرگترین تأمین کننده تسلیحات برای گرجستان نیست. اما آنچه که توجه رسانه‌ها را به خود جلب کرد وجود پای برخی چهره‌های عالی‌رتبه اسرائیلی همچون رونی میلو، به این عرصه بود. به علاوه، پس از سقوط یک هواپیمای بدون سرنشین ساخت اسرائیل که در خدمت ارتش گرجستان بود بوسیله یک فروند جت روسی، این روابط رسانه‌ای تر شد. (۹)

با شروع تنش در روابط روسیه و گرجستان از چند ماه قبل، برخی معاملات نظامی بین اسرائیل و گرجستان عملی نشد و همکاری‌ها تنها در حد آموزش و فروش تسلیحات تدافعی انجام شد. حتی قرارداد یک میلیاردی تحویل تانک‌های مرکاواوی اسرائیلی و برخی تسلیحات سنگین و تجهیزات الکترونیکی نیز عملی نشد. (۱۰)

ج) منافع اسرائیل در گرجستان و قفقاز

همانگونه که گفته شد اسرائیل با کشورهای منطقه قفقاز روابط نزدیکی را پایه‌ریزی کرده است. این منطقه از یک طرف دارای ظرفیتهای ویژه ای جهت سرمایه‌گذاری - پس از فروپاشی شوروی - بوده

نظامی اسرائیل، ژنرال گال هیرش و سرلشکر اسرائیل زیف اشاره کرد.

با کمک میلو، صنایع دفاعی اسرائیل قادر شد به گرجستان هواپیماهای بدون سرنشین، توپهای متحرک زرهی، سیستمهای ضد هوایی، سیستمهای مخابراتی، راکت و گلوله‌های توپ بفروشد. طبق گفته‌های منابع اسرائیلی، گال هیرش، از فرماندهان ارشد ارتش اسرائیل که پس از جنگ ۲۰۰۶ اسرائیل و لبنان بازنشسته شد، به عنوان مشاور نیروهای امنیتی گرجستان دارای فعالیت است. وی کمکهای فراوانی را در زمینه آموزش شیوه‌های نبرد در میدان جنگ و مناطق شهری انجام داده است. وی درصدد بود تا سیستمهای پیشرفته‌ای را به نیروی هوایی گرجستان بفروشد اما به دلیل روابط نزدیک شرکت اسرائیلی با روسیه در زمینه ارتقاء جت‌های جنگی و به منظور جلوگیری از بروز تنش در روابط اسرائیل و روسیه، این معامله انجام نشد. (۷)

از دیگر معاملات تسلیحاتی اسرائیل - گرجستان، می‌توان به تجهیزات هوایی، مواد منفجره ویژه پاک‌سازی میدان مین، تجهیزات دید در شب، انواع تفنگ و تجهیزات راداری جمع‌آوری اطلاعات اشاره کرد. (۸)

سرمایه‌گذاران اسرائیلی طی سالهای اخیر میزان سرمایه خود را در گرجستان افزایش داده‌اند. حجم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اسرائیل در گرجستان بین سالهای ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ به شرح زیر است:

سال	میزان سرمایه
۲۰۰۳	۴۸۷۰۰۰ دلار
۲۰۰۴	۵۳۹۰۰۰ دلار
۲۰۰۵	۱۷۰۴۰۰۰ دلار
۲۰۰۶	۴۰۸۴۰۰۰ دلار
۲۰۰۷	۹۴۱۱۰۰۰ دلار

در حوزه توریسم نیز تعداد گردشگران اسرائیلی که از گرجستان دیدن کرده‌اند در سال ۲۰۰۷ حدود ۴۴ درصد رشد داشته و به بیش از ۱۶۵۰۰ نفر رسیده است. (۱۱)

حوزه مهمتر منافع اسرائیل در منطقه قفقاز و گرجستان، انرژی می‌باشد. براساس اطلاعات سایت اسرائیلی دبکا، ابتدا به نظر می‌رسید که جنگ بر سر حمایت روسیه از جدایی طلبان اوستیای جنوبی به تلافی حمایت آمریکا از ساکاشویلی انجام شده است. اما واقعیت چیز دیگری است و صحبت از منافع بزرگ و جدی اسرائیل در حوزه نفت و گاز دریای خزر به میان آمده است. این منافع در مذاکرات حساس و جدی بین اسرائیل، ترکیه، گرجستان، ترکمنستان و آذربایجان بر سر انتقال نفت از باکو در آذربایجان به جیحان در

که اسرائیل نیز از نیمه اول دهه ۱۹۹۰ وارد این منطقه شد و روابط اقتصادی رو به رشدی را با این کشورها ایجاد نمود و از طرف دیگر برخی از این کشورها یا تولید کننده نفت بوده و یا بر سر راه انتقال نفت به غرب قرار دارند. لذا انرژی نیز یکی از مهمترین حوزه‌های همکاری با این کشورها می‌باشد.

اسرائیل و گرجستان خطوط همکاری خود را در جهت ارتقای روابط تجاری و اقتصادی بر سه پایه ۱- جذب سرمایه‌های اسرائیلی ۲- توسعه تجارت ۳- معرفی ظرفیت‌های توریستی گرجستان استوار کرده‌اند. میزان مبادلات تجاری گرجستان با اسرائیل را می‌توان در جدول زیر مشاهده کرد.

سال	صادرات	واردات
۲۰۰۰	۵۳۰/۱	۲۰۳۸/۸
۲۰۰۱	۵۳۷/۷	۸۰۲/۸
۲۰۰۲	۷۷۸/۴	۱۲۹۵/۹
۲۰۰۳	۹۵۷/۴	۱۷۴۷/۷
۲۰۰۴	۱۴۲۹/۹	۴۹۲۲/۸
۲۰۰۵	۱۰۱۱	۹۶۵۹/۴
۲۰۰۶	۲۳۳۷/۲	۲۳۳۱۱/۶
۲۰۰۷	۱۳۷۱۵	۳۷۷۳۰/۹

(اعداد به هزار دلار است)

در بحث سرمایه‌گذاری نیز بنا به اطلاعات وزارت امور خارجه گرجستان،

در گرجستان و یهودیان گرجی در اسرائیل، اسرائیل مایل است به گرجستان کمک کند اما خود اسرائیل منافع استراتژیکی دارد که آنها را نمی‌تواند با نارضایتی روسیه برآورده سازد. (۱۳) اهداف استراتژیک اسرائیل در این بحران، علاوه بر حفظ خطوط انتقال انرژی عمدتاً به ارتباط روسیه با کشورهای خاورمیانه معطوف می‌باشد.

به گفته منابع اسرائیلی، روسیه اصلی‌ترین تأمین کننده اسلحه برای سوریه و ایران است و اسرائیل تمایل دارد که روسیه را از فروش تسلیحات به این ۲ کشور و برهم زدن موازنه استراتژیک در منطقه بازدارد. گرچه اسرائیل اعلام کرده است که فروش تسلیحات به گرجستان در حد تسلیحات تدافعی بوده است اما این مسئله بهانه را در اختیار روسیه قرار می‌دهد تا بتواند تسلیحات بیشتر مخصوصاً سیستم موشکی S.300 که اسرائیل نسبت به آن بسیار حساس است را در اختیار ایران و سوریه قرار دهد. یک منبع عالی رتبه سیاسی اسرائیل اعلام کرد: اگر در آینده بخواهیم از معامله روسیه با ایران جلوگیری کنیم باید کاملاً پاک و بدون بهانه وارد شویم. (۱۴) به همین دلیل است که اسرائیل

ترکیه مطرح بوده است. براساس این مذاکرات، نفت باکو از طریق یک خط لوله از بندر جیحان به بندر ایلات در اسرائیل منتقل شده و از آنجا نیز بوسیله تانکرهای غول پیکر از طریق اقیانوس هند به خاور دور منتقل خواهد شد. در صورت تحقق برنامه‌های مذاکرات مذکور، اسرائیل به عنوان یک بازیگر مهم در عرصه تأمین انرژی در سطح جهان مطرح خواهد شد. منافع این طرح برای اسرائیل به حدی زیاد است که حتی اسرائیل با توجه به حساسیت مسکو در زمینه انرژی و نفت، پیشنهاد دریافت سهمی از پروژه را به روسیه داد که پذیرفته نشد. (۱۲) زیرا روسیه باز شدن پای اسرائیل به منافع نفتی خود در منطقه قفقاز را برخلاف منافع ملی‌اش می‌داند.

د) مواضع اسرائیل در قبال بحران اخیر

منطقه قفقاز اهمیت ویژه‌ای برای اسرائیل داشته و از این رو، این رژیم روابط سیاسی خوبی را با کشورهای این منطقه برقرار نموده است. گرچه اسرائیل به گرجستان اسلحه فروخته است اما به گفته منابع اسرائیلی، میزان آن بسیار کمتر از فروشهای تسلیحاتی آمریکا و فرانسه به این کشور است. به نوشته روزنامه جروزالیم‌پست، هر چند به دلایل عاطفی، احساسی و تاریخی و همچنین حضور یهودیان

کلیه قراردادهای نظامی خود را با گرجستان به حالت تعلیق درآورده است. با شروع بحران در اوستیای جنوبی در جلسه‌ای که در وزارت خارجه اسرائیل برگزار شد تصمیم گرفته شد تا وزیر دفاع از فروش هر گونه تسلیحات به گرجستان خودداری کند و پس از پایان منازعه مجدداً درباره آن تصمیم‌گیری شود. (۱۵)

عاموس یارون، مدیر کل اسبق وزارت دفاع اسرائیل، پس از بروز جنگ در اوستیای جنوبی تأکید کرد که می‌بایست ملاحظات دیپلماتیک و امنیتی و حساسیتهای مربوط به فروش تسلیحات به گرجستان را در نظر گرفت. وی اضافه کرد که اسرائیل نخواست است تا به منافع روسیه لطمه وارد کند. (۱۶)

نکته دوم که حساسیت شدید اسرائیل را برانگیخته است، پیش‌بینی واکنش روسیه به مسئله پرونده هسته‌ای ایران پس از رویارویی با غرب است. جنگ در قفقاز می‌تواند تأثیر بازدارنده‌ای بر تلاشهای بین‌المللی در راه توقف برنامه هسته‌ای ایران بوجود آورد. به نوشته روزنامه اسرائیلی هآرتص، روابط ایالات متحده و روسیه تأثیر مستقیمی بر سیاست روسیه در قبال ایران داشته و خواهد داشت. اگر این بحران به ترتیبات جدید مثبتی در

روابط آمریکا و روسیه منجر شود، احتمال دارد همکاری غرب و روسیه را در پی داشته باشد. از طرفی نیز تیرگی روابط آمریکا و روسیه می‌تواند ایران و روسیه را به یکدیگر نزدیکتر و برخورد با پرونده هسته‌ای ایران را در مجامع بین‌المللی مخصوصاً شورای امنیت با چالش جدی مواجه سازد. (۱۷)

با گذشت نزدیک به ۳ هفته از این بحران، هنوز اسرائیل واکنش صریحی را به تصمیم روسیه در به رسمیت شناختن استقلال اوستیای جنوبی و آبخازی نشان نداده است در حالی که ایالات متحده این حرکت روسیه را به شدت محکوم کرده است. دولتهای انگلیس، فرانسه و آلمان نیز از تصمیم روسیه انتقاد کرده‌اند. حتی یک مقام دیپلماتیک اسرائیلی اعلام کرد: «ما یک ابرقدرت نیستیم و مجبور نیستیم به هر حادثه‌ای در جهان پاسخ دهیم». (۱۸)

وزارت امور خارجه اسرائیل نیز طی یک بیانیه رسمی، نگرانی شدید اسرائیل را در مورد منازعه اوستیای جنوبی و آبخازی، اعلام نمود و در ادامه ضمن ابراز امیدواری نسبت به پایان خشونتها و حفظ تمامیت ارضی گرجستان،

طرفهای درگیر را به راه‌حل صلح‌آمیز دعوت کرد. (۱۹)

نتیجه‌گیری

شروع بحران در قفقاز از نظر اسرائیل می‌تواند عرصه چالشهای گوناگون باشد. حمایت نسبی روسیه از ایران در مجامع بین‌المللی و احتمال رویارویی دیپلماتیک آمریکا و روسیه، موجب نگرانی اسرائیل شده است زیرا احتمال فروش تسلیحات پیشرفته روسیه به ایران و سوریه و احتمال حمایت روسیه از ایران در مناقشه هسته‌ای غرب می‌تواند مانع مهمی در مسیر برنامه‌های توسعه طلبانه اسرائیل به وجود آورد. از نظر اقتصادی نیز روسیه با کنترل گرجستان و خطوط انتقال انرژی در این منطقه، نبض صادرات انرژی منطقه خزر را در دست می‌گیرد و برای غرب چالشهایی را ایجاد می‌کند. ضمن اینکه از دست‌اندازی و مشارکت اسرائیل در نفت و گاز حوزه خزر نیز پیشگیری نماید.

پہی نوشتھا

12-www.debka.com/article.
php?aid=1358

13-www.jpost.com/servlet/
satellite?cid=1218104253&pagenam
e=jpost%2FJArticle %2Showfull

14-www.haaretz.com/hasen/
objects/pages/printArticle
En.JhtmlNo.1009928

15- Ibid

16-www.dailystar.com.lb/
printable.asp?art-ID=95007&cat-
ID=2

17-www.haaretz.com/hasen.
objects/pages/printArticleEn.Jhtml?it
emNo=1011874

18-www.jpost.com/servlet/
satellite?cid=1219572129653&
agename=Jpost%...

18-www.imra.org.il/story.
php?id=40269

1-www.imra.org.il/story. php3
?id=40306

2-www. washingtoninstitute.org/
template co5.php?CID=2287

3-www.mfa.gov.ge/index. php?sec-
id=379&lang-id=ENG

4- Ibid

5- Ibid

6-www.ynetnews. com/
articles/0.7340.L-3580136,00.html

7- Ibid

8-www.jpost.com/servlet/
satellite?cid=1218710400132&
pagename=Jpost%2fJPArticle
%2Fshawfull

9-www.dailystar.com.lb/printable.
asp?art-ID=950078Cat-ID=2

10-www.jpost.com/servlet/
satellite?cid=1218104259913&page
name=Jpost%2FJPArticle%
2FshowFull.

11-www.mfa.gov.ge/imdex.
php?sec-id=375&Lang-id=ENG